

BUXORO VILOYATIDA KARTOSHKANI EKISH USULLARI VA TUP QALINLIGI

Hakimova Nodira Xayrilloyevna

Buxoro davlat universiteti Agronomiya va biotexnologiya fakulteti b.f.f.d.dotsenti

Sodiqov Davron Bahron o'g'li

*Buxoro davlat universiteti, Agronomiya (dehqonchilik mahsulotlari turlari
bo'yicha) yo'nalishi 2 kurs talabasi*

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada Buxoro viloyati iqlimi va tuproq'i sharoitida kartoshkani ekish usullari va tup qalinligi, shunigdek yetishtirilishi, xalq xo'jaligi uchun uning ahamiyati, haqida ma'lumot keltirilgan.*

***Аннотация:** В данной статье приведены сведения о способах посадки картофеля и густоте куста в условиях климата и почв Бухарской области, а также о его выращивании, его значении для народного хозяйства.*

***Abstrakt:** This article provides information on the methods of planting potatoes and the thickness of the bush under the conditions of the climate and soil of the Bukhara region, as well as its cultivation, its importance for the national economy.*

***Kalit so'zlar:** kartoshka navlari, ekish me'yor, muddati, ekish usullari, tup qalinligi, o'git, sug'orma dehqonchilik, almashlab ekish.*

***Ключовые слова:** сорта картофеля, норма посадки, период, способы посадки, густота куста, удобрения, орошаемое земледелие, севооборот.*

***Key words:** potato varieties, planting rate, period, planting methods, bush thickness, fertilizer, irrigated farming, crop rotation.*

Ba'zi bog'bonlar an'anaviy ravishda birinchi navbatda kesilishi kerak bo'lgan kartoshka ekishni afzal ko'radilar yoki bu maqsadda unib chiqqan ko'zlardan foydalanishadi. Mutaxassislarning ta'kidlashicha, agar siz ildiz hosilini kesib, keyin quyoshda quritib, kesilgan joyga kul bilan kukun qo'ysangiz, yaxshi samaraga erishishingiz mumkin. Lekin kartoshkani oldindan kesib, keyin ularni quritish uchun iliq ob-havo bo'lishi kerak. Agar ekishdan keyin ob-havo sovuq va yog'ingarchilik bo'lsa, siz ekish materialini olish uchun oldindan kesishga qaror qilgan kartoshka shunchaki chirishi mumkin.

Kartoshka o'simligi bo'yi 50—80 sm, 3—6 poyali. Poyasining yer ostki qismida yer osti novdalar — stolonlarda tuganaklar — kartoshka paydo bo'ladi. Kartoshkasi okdan to qizil tulgacha va turli shaklda bulib, sirtidagi chuqurcha — ko'zchalaridan kelgusi-yil yangi poyalar o'sib chiqadi. Ildizi popuk ildiz tipida. Barglari juft patsimon bulingan, sarg'ish-yashildan to'q yashilgacha. Guli 2 jinsli, oq, och binafsha tusda, 2—3 tadan, ba'zan 4 tadan joylashgan. O'zidan, goho chetdan changlanadi. O'zbekiston sharoitida kartoshkaning ko'p navlari g'unchalari to'kilib, gullamaydi. Mevasi 2 chanoqli, ko'p urug'li, sersuv rezavor.

Ekish usuli to'g'risidagi ta'limotga sezilarli hissa qo'shgan olimlar V.I.Edelshteyn (1962), I.I.Sinyagin (1975), M.V.Markov (1970), N.N.Balashev (1968, 1976), D.T.Abdukarimov (1971), V.I.Zuyev (1983, 1987), O.Y.Fonina (1972) va boshqalar hisoblanadi. I.I.Sinyagin (1975) ta'kidlashicha, o'simlikning oziqlanish maydonini tanlash har qanday qishloq xo'jalik ekinini yetishtirishning eng muhim tub masalalaridan bo'lib, uni to'g'ri belgilash nafaqat hosil miqdori va sifatini, balki mahsulot birligiga mehnat xarajatlari va mexanizatsiyadan foydalanish imkoniyatlarini aniqlaydi. T.E.Ostonaqulov (1991, 1997, 2002) tajribalari natijalariga ko'ra, ertangi kartoshka navlari 70x20-25 sm sxemalarda ekilganda har bir gektar maydonda 57 mingtadan 71 mingtagacha ko'chat bo'lishini ta'minlaydi. Kartoshka tuganaklarini qalin ekish bir gektar maydondagi o'simliklar [soni ortirib qolmay](#), balki paykalning mikroiklim sharoiti yaxshilanib, [tuproq ortiqcha qizib ketmaydi](#), harorat pasayib, o'simlik atrofida havo namligi oshadi. Bu ekinning o'sishi, [rivojlanishi](#), tuganak paydo bo'lishi va www.pedagoglar.org

yetilishi, nihoyat hosildorlikning ortishiga foydali ta'sir etadi, deb ta'kidlaydi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, kartoshka hosilini belgilaydigan asosiy elementlardan biri – tupdagi poyalar soni hisoblanadi.

T.E.Ostonaqulov (1997) fikriga ko'ra, tup son oshirilganda ayrim o'simliklarning [mahsuldorligi kamayadi](#), lekin gektardagi ko'chat soni ko'payib, buning evaziga har gektardan olinadigan hosil miqdori ortadi. Lekin o'simliklar haddan tashqari qalin qilib ekilsa, [ular salqinlashib qolib](#), bir-birini ezadi va nobud qiladi, natijada o'simliklarning rivojlanishi [kechikadi](#), hosili kamayadi va sifati keskin yomonlashadi. Respublikamizda quyoshning yerga kuchli darajada nur sochishi (insolyatsiyasi) o'simlikning o'sish va hosil to'plashiga salbiy ta'sir etadi.

Tuproq unumdorligi va suv bilan ta'minlanganligi o'g'itlar samaradorligiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Sug'orma dehqonchilik amalga oshiriladigan sharoitlarda azotli o'g'itlarning samaradorligi ancha yuqori. Azotning samaradorligiga tuproqning harakatchan fosfor va kaliy bilan ta'minlanganlik darajasi ham ta'sir ko'rsatadi. Bu moddalar tuproqda kam bo'lgan holda azotning o'zlashtirilishi keskin kamayadi. Tuproq harakatchan fosfor bilan qancha past darajada ta'minlansa (bo'z tuproqlar ham shunday tuproqlar jumlasiga kiradi), qo'llaniladigan fosforli o'g'itlar samaradorligining yuqori bo'lishi kuzatiladi.

Kaliyli o'g'itlar mexanikaviy tarkibi yengil (qumli va qumloq) tuproqlarda yaxshi samara beradi. O'rta va og'ir qumoqli hamda soz tuproqlar kaliy bilan yuqori darajada ta'minlanganligi sababli ularda kaliyli o'g'itlardan olinadigan iqtisodiy samaradorlik bir muncha kuchsiz namoyon bo'ladi.

Kartoshka ekish uchun tuproq kuzda ham tayyorlana boshlaydi. Qazilgan ildiz ekinlaridan qolgan tepaliklar saytdan olib tashlanishi kerak. Unda zararkunandalarning qishlashiga yo'l qo'ymaslik uchun tepalarni yoqish tavsiya etiladi. Tuproqni qazish va haydash kerak, chuqurlik esa belkurakning nayzasida bo'lishi kerak. Yer nafas olishi uchun katta bo'laklarni maydalash kerak emas. Agar tuproq uzoq vaqt davomida urug'lantirilmagan bo'lsa, ular taniqli sigir go'ngidan foydalanadilar - bu ham gumusdir. Bahorning boshlanishi bilan, tuproq yaxshi isinganda, butun maydon yana qazib olinishi kerak. Faqat bu safar yerning

bo'laklarini maydalashni, shuningdek, begona o'tlarning ildizlarini olib tashlashni e'tiborsiz qoldirmaslik kerak. Yer yuzasida joylashgan o'g'itlar qazib olinishi kerak. Shundan so'ng, siz tuproqni quritishga vaqt topolmasligi uchun tekislashingiz kerak. Tuproqda qum mavjudligi kerak, keyin ildiz hosili yaxshi o'sadi va rivojlanadi. To'shaklar shimoliy-janubiy yo'nalishda joylashtirilishi kerak, urug'lar esa 10 sm dan ortiq chuqurlikka tushirilmasligi kerak.

Tuproqni haydash kartoshka etishtirish uchun zaruriy shartdir, chunki u bo'shashgan, namlik va nafas oladigan tuproqni yaxshi ko'radi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 56 b.

2. O'zbekiston Respublikasi hududida ekish uchun tavsiya etilgan qishloq xo'jaligi ekinlari «Davlat Reyestri» Toshkent 2006y.

3. Zuyev V.I., Bo'riyev X.Ch. Qodirxo'jayev O.K. Azimov B.B. Kartoshkachilik T, «G'ofur G'ulom nomli nashiryot-matbaa ijodiy uyi», 2016. (darslik). 26. 4. Bo'riyev X.Ch, Zuyev V.I., Qodirxo'jayev O.K., Muhamedov M.M. «Ochiq joyda sabzavot ekinlari yetishtirishning progressiv texnologiyalari» T., "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" 2002. (darslik).

5. Ходжимуродова Н.Р., Хакимова Н.Х., Тураева Н.Н. Микроорганизмы орошаемых почв Бухарского Оазиса. / QarMII Innovatsion texnologiyalar. Innovative technologies. Ilmiy-texnik jurnal - Qarshi. 2021/1(41)-son .B.72-76 .

6. Hakimova N.X., Tokhirov B., O'ktamova M., Akramova M. Mobile phosphorus and potassium in the soil determination / International Journal for Innovative Engineering and Management Research. www.ijiemr.org doi:10.48047/ijiemr/v10/104/111 .vol10 issue04, april2021. impact factor 7.819.

7. Курвантаев Р., Мазиров М.А., Хакимова Н.Х., Солиева Н.А. Эволюция и прогноз развития орошаемых типичных и светлых серёзюмов на третьей террасе реки Зарафшан. / Владимирский земледелец. Научно-практический

журнал. №4(98) 2021 DOI:10.24412/2225-2584-2021-4-14-20.

8. Hakimova N.X., Isroilova N.X., To'ymurodov Sh.T., Boboyev A.H. The importance of microorganisms in the saline soils of the Bukhara oasis. / Laboratorium WIEDZY Artur Borcuch Gospodarka I Innowacje Volume: 21/2022. Impact Factor: 8.01.

9. Курвантаев Р., Ҳакимова Н.Х., Вафоев Б.Б., Болтаев М.И ЗАРАФШОН ВОҲАСИ СУҒОРИЛАДИГАН ТУПРОҚЛАРИНИНГ КИМЁВИЙ ХОССАЛАРИ. . TURLI TUPROQ-IQLIM SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRISH VA O'SIMLIKLARNI HIMOYA QILISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman. Buxoro, 2023-yil 12-dekabr. B. 491-492

10. Н.К. Мажидова., Н.Х. Ҳакимова. СБАЛАНСИРОВАНИЕ КОМПОНЕНТНОГО СОСТАВА РЕЦЕПТУРЫ МАЁНЕЗОВ. TURLI TUPROQ-IQLIM SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRISH VA O'SIMLIKLARNI HIMOYA QILISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman. Buxoro, 2023-yil 12-dekabr. B. 491-492

11. Salimova H.X. SUG'ORILADIGAN O'TLOQI TUPROQLARNING UNUMDORLIGI (G'IJDIVONTUMANI MISOLIDA). TURLI TUPROQ-IQLIM SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRISH VA O'SIMLIKLARNI HIMOYA QILISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman. Buxoro, 2023-yil 12-dekabr. B.5-8